

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Martini Chemnitii, Doctoris Theologi celeberrimi, Harmonia Quatuor Evangelistarum

Quam ab Eodem feliciter inchoatam ... D. Polycarpus Lyserus, et D.
Johannes Gerhardus, ... Is quidem continuavit, Hic perfecit ; Opus
Eruditionis Stupendæ, Orthodoxorum consensu approbatum, idemque tot
Eruditorum desideriis adhuc expetitur

**Chemnitz, Martin
Leyser, Polycarp
Gerhard, Johann**

Hamburgi, MDCCIII

VD18 90617681

Caput XV. Continens Historiam, De Educatione Et Vita Jesu, A Quinto
Aetatis Anno Usque Ad Trigesimum Sive Ad Inchoationem Publici Ministerii,
Lucae 2.

urn:nbn:de:gbv:45:1-18203

verum Nezer Pontificium, Regium & Sanctum sanctorum competere, vocandus & publicè prædicandus erat verus Nazareus. Mirabili igitur Dei consilio appellatione à patria Nazareth, ubi educatus erat, accepta, publicè prædicabatur, verus Dei Nazareus. Judæi quidem contumelia gratia Christum ita appellabant: sed Dei consilium erat ut indicaretur & publicè prædicaretur, Christum verum esse Nazareum, hoc est, Regem, Pontificem, & Sanctum sanctorum, qui unctio, corona, diademate & reliquis legalibus ritibus præfiguratus fuerat. Et quia ab externis legalium Nazareorum, Regum & Pontificum insignibus ita appellari non poterat, quia illa suscipere & gestare non voluit: à patria igitur educationis Nazareth, publicam illam appellationem accepit. Et de Messia expressè ita loquitur Psal. 132. v. 18. illud producam cornu David, super ipsum florebit, Nezer, corona seu sanctificatio ejus.

Ac secundum hanc rationem, typus Simfonis Nazaræi, pulchrè huc potest accommodari. Jud. 13. v. 5. Nazareus Dei vocabitur ab utero. Simfonem enim fuisse in multis figuram Christi Salvatoris manifestum est. Ille fuit fortitudine incomparabili præditus, qua omnes hostes devicit. Noster est verus Salvator, fortior ille, qui fortem armatum ligavit, exiit. Luc. 11. v. 22. Simfon moriens plus nocuit hostibus, quam vivens. Ita morte Christi mors est exarmata, infernus destructus, serpentis caput contritum. Ille legali ritu fuit Nazareus ab utero: de Christo angelus dicit: Quod in ea natum est, ex Spiritu sancto est. Quod ex te nascetur sanctum, filius Dei vocabitur. Ut autem ostenderetur figuram illam Simfonis in Christo impletam, vocandus erat Nazareus sed ritum illum legale non suscepit: à patria igitur vocatus est Nazareus: & ita impleta sunt scripta Prophetarum, de vero Nazareo significatio per legales Nazareos.

Et hæc quidem sententia pia ac bona est: Sed quia Judæi Jesum appellantes Nazareum scribunt per Zade נזרעו. Sic & Pagninus, veram inscriptionem tituli crucis Domini ita habere,

ostendit, & in Syriaca etiam Novi Testamenti versione, per Zade Nazareth scribitur. Inde igitur alia Eymologia ratio & appellationis explicatio sumitur. Nam Isai. 11. v. 1. Messias vocatur נצר Nazer, furculus seu germen de radice Isai exurgens. Et alio vocabulo idem significante sapius Messias vocatur זמח Zemah, germen furculus seu tenella plantula, Jer. 23. v. 5. 33. v. 14. Zach. 6. v. 12. & 3. v. 8. Isai. 4. v. 2. ut itaque publica appellatione Jesus hic prædicaretur verum germen, seu furculus Davidis, de quo multi Prophetæ tam multa vaticinati essent mirabili Dei dispensatione, à loco educationis publicè appellatus fuit Nazareus, vel Hanozri germen illud, furculus ille Davidis. Et eruditæ sunt cogitationes eorum, qui existimant civitatem in tribu Nephthalim, quæ vocatur Hazor, vel en Hazor, Jos. 19. v. 37. Postea abbreviatione & deflexione quadam vulgò vocatam Nazor, unde Ebraico more facile fit Nazareth, quasi civitas germinis seu furculorum. Terram etiam & locum, quæ in Josua vocatur Cinereth, vulgus postea appellavit Genezar, sicut Josephus appellat, vel ut Evangelistæ Genezareth, quasi vallem furculorum. Atque ideo Jesus in Nazareth educatus, tam libenter ac tam multum in terra Genezar, & circa lacum Genezareth versari voluit, ut ostenderet se verum esse germen seu furculum illud Davidi promissum. Hæc & erudita & pia sunt: & quia promissio illa de furculo seu germine Davidis in multis Prophetarum locis extat, ideo Matthæus dicit: (ut impleveretur quod dictum est per Prophetas, quod Nazareus vocabitur.) Et Matthæus quidem, Lucas & Johannes nomen illud scribunt *vazari*. Marcus verò Latina terminatione *vazari*. c. 10. v. 47. 14. v. 67. & 16. v. 6. Et Lucas semel etiam ita scribit c. 4. v. 34. Sed de ratione appellationis stagni Genezareth, quæ sit Judæorum sententia postea annotabimus. Hæc igitur allegatione Evangelista voluit explicare, quale fuerit consilium Dei, quòd puerum Jesum jussit educari non in regia urbe Hierosolymis, nec in civitate Davidis Bethlehem, sed in Nazareth.

CAPUT XV.

CONTINENS HISTORIAM, DE EDUCATIONE ET VITA JESU, A QUINTO ÆTATIS ANNO USQUE AD TRIGESIMUM: SIVE AD INCHOATIONEM PUBLICI MINISTERII,

Lucæ 2.

RATIO ORDINIS.

Matthæus Christum quadrimum reducit ex Ægypto in Galilæam, ad civitatem Nazareth, inde verò mox digreditur ad initium ministerii Johannis & ad baptismum Christi. Atque inde Marcus historiam suam orditur: sicut & Johannes post exordium ad testimonium Baptistæ digreditur. Lucas verò contextum conjungit cum Matthæo, de reversione pueri Jesu in Galilæam, atque inter reversionem illam in Galilæam, & inter inchoationem ministerii Baptistæ, interponit descriptionem

Harm. Tom. I.

de educatione & vita Jesu, usque ad susceptionem Baptismi, quæ anno trigésimo facta fuit. Hic igitur verus & proprius est hujus historiae locus. Potest autem hæc descriptio distribui in tres partes: ut prima sit de educatione pueri Jesu à quinto ætatis anno usque ad duodecimum. Altera sit de historia anni duodecimi. Tertia verò sit de vita Jesu ab anno duodecimo usque ad trigésimum, quo baptisatus ministerium suum publicè inchoavit. Atque hoc modo perichasæ explicationis distribuemus: ipsam verò historiam uno capite comprehendemus.

M 3

HISTO-

HISTORIA DE EDUCATIONE ET VITA JESU, A QUINTO ÆTATIS ANNO, USQUE AD TRIGESIMUM,

Luc. 2.

39. Ἦπέσπεψαν (ἐν) εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν Ναζαρεθ.
40. Τὸ ἦ παιδίον ἤρξανε καὶ ἐκρεταίετο πνεύματι, πληροῦν μόνον σοφίας. καὶ χάρις Θεοῦ ἐπ' αὐτό.
41. Καὶ ἐπορεύθη οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ ἔειπεν εἰς Ἱερουσαλήμ τῆς ἑορτῆς ἑτάρα.
42. Καὶ ὅτε ἐρένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀναβάντων αὐτῶν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ τὸ ἐδοῦ τῆς ἑορτῆς.
43. Καὶ πελειωσάντων τὰς ἡμέρας, ἐν τῷ ἰσπερέθειν αὐτῶν, ὑπέμεινεν Ἰησοῦς ὁ παῖς ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ οὐκ ἐγνώσαν οἱ γονεῖς αὐτοῦ.
44. Νομίσαντες ἦ αὐτὸν ἐν τῇ συναγωγῇ εἶναι, ἠλθον ἡμέρας ὀκτώ, καὶ ἀνεζήτησαν αὐτόν, ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τοῖς γινώσκουσιν.
45. Καὶ μὴ εὐρόντες αὐτόν, ὑπέσπεψαν εἰς Ἱερουσαλήμ, ζητῶντες αὐτόν.
46. Καὶ ἐγέννητο, μεθ' ἡμέρας τρεῖς, εὐρον αὐτόν ἐν τῷ ἱερωῶ καθεζομένον, ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐτὸν καὶ ἐπιρωσινά αὐτῶν.
47. Ἐξίστηνθη ὅτι πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτόν, ὅτι τῇ συνέσει καὶ ἀποκρισίν αὐτοῦ.
48. Καὶ ἰδόντες αὐτόν ἐξεπλάγησαν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε. Τέκνον, τί ἐποίησας ἡμῖν ὅτως; ἰδοὺ, ὁ πατήρ σου καὶ ἡ πόλις ἀναζητοῦσίν με; καὶ ἠδείπε, ὅτι ἐν τοῖς ἑταροῖς μου δεῖ εἶναι με;
49. Καὶ αὐτοὶ οὐκ ᾔσκησαν τὸ ῥήμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς.
50. Καὶ κατέβη μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρεθ, καὶ ἠνέσπεψαν αὐτοῖς. ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ διετήρησεν πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.
51. Καὶ Ἰησοῦς ἠρξάνθη σοφία καὶ ἡλικία καὶ χάριτι πρὸς Θεὸν καὶ ἀνθρώπους.
39. Reversi sunt (ergo) in Galilaam, in civitatem suam Nazareth.
40. Puer autem succrescebat, corroborabaturque Spiritu, & implebatur sapientia: & gratia DEI erat super illum.
41. Et ibant parentes ejus quotannis Hierosolymam in die festo Pasche.
42. Et cum factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Hierosolymam secundum consuetudinem diei festi.
43. Consummatisque diebus cum redirent illi, remansit puer Jesus Hierosolymis: & non cognoverunt parentes ejus.
44. Ceterum matris, illum esse in comitatu: venerunt itinere diei; & requirebant eum inter cognatos, & inter notos.
45. Et cum non invenissent eum, reversi sunt Hierosolymam, quærentes eum.
46. Et accidit post triduum invenerunt illum in templo sedentem, in medio doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.
47. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, super intelligentia & responsis ejus.
48. Et viso eo admirati sunt, & dixit mater ejus ad illum: Fili, cur fecisti nobis sic? ecce, pater tuus & ego dolentes quærebamus te.
49. Et ait ad illos. Quid est, quod quærebatis me? an nesciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt, oportet me esse?
50. Et illi non intellexerunt sermonem quem loquitur est ipsis.
51. Et descendit cum eis, venitque Nazareth: eratque subditus illis. Mater autem ejus conservabat omnia verba hæc, in corde suo.
52. Et Jesus proficiebat sapientia & ætate, & gratia apud Deum atque homines.

Periocha Historia de educatione pueri JESU usque ad annum duodecimum.

HAftenus Evangelistæ, usque ad annum quartum, seu quintum persecuti sunt historiam pueri Jesu. Quomodo verò in infantia & pueritia educatus fuerit, reliqui tacent, Lucas unico tantum & quidem vulgari verbo describit, cum inquit: (Puer crescebat &c.) Et quia Evangelistæ hanc quasi legem scribendi perpetuò servant, quòd ea quæ extraordinario modo Christo acciderunt, diligenter describunt, ea verò, in quibus nihil voluit à cæteris hominibus differre, vel silentio prætereunt, vel paucis & è media hominum consuetudine petitis verbis annotant: rectè hinc colligitur educationem pueri Jesu nihil habuisse extraordinarium, peculiare vel differens à communi puerorum educatione, quòd quidem scire nostra refert. Sic ut, igitur, juxta sententiam Pauli Phil. 2. v. 7. in reliqua vita; ita sine dubio etiam in educatione, in similitudine hominum factus, habitu inventus est, ut alius quispiam homo. Est tamen

jucunda consideratio eorum, quæ huc pertinentia ex Scriptura colligi possunt. Illa igitur breviter annotabimus.

Luc. 11. v. 27. mentio fit uberum matris, quæ puer Jesus suxit. Et tempus ablactationis, Gen. 21. v. 8. ita describitur: quòd Isaac ablactatus jam ludebat cum Ismaele. Et 1. Reg. 1. v. 24. Samuel ablactatus adducitur ad Tabernaculum, ut maneat ibi coram Domino. Expressius verò 2. Mach. 7. v. 27. mater septem fratrum dicit, Portavi te in utero per novem menses, & lac dedi per triennium. Habet autem ablactatio in Ebræa lingua appellationem inde, quòd tunc cibi & nutrimentorum fiat quædam mutatio in educatione. Ita Paulus 1. Cor. 3. v. 2. inquit, tanquam parvulus lac, vobis potum dedi, non escam. Ebr. 5. v. 12. illa mutatio vocatur solidus cibus. Et Deus ipse, Isai. 7. v. 15. educationem infantie pueri Jesu post ablactationem diligenter describit, cum inquit; Butyrum & mel comedet, ut scias

ut sciat reprobare malum, &c. Hæc enim ciborum genera fuisse in illis locis vulgaria, in eodem capite vers. 22. indicat. Butyrum & mel manducabit omnis homo, qui relictus fuerit in medio terræ. Et 2. Regum 17. vers. 29. varia ciborum genera recitantur: Sed inter hæc quæ fuerunt maximè vulgaria, nec nimium exquisita, butyrum & lac fuisse hinc intelligi potest, quòd Genes. 18. vers. 8. peregrinantibus proponitur butyrum. Et Jud. 5. vers. 25. similiter. Præcipuè verò de cibus infantium, ab lactatorum inspiciatur locus, Ezech. 16. v. 13. ubi describit delicatorem educationem, panem, similam, oleum & mel, quibus enutriti te. Messias igitur non simila & oleo, hoc est delicatiori modo, sed panem, Butyro & melle, cibus vulgaribus, educatus est, juxta Isaia descriptionem. Lucas verò de hac parte educationis, inquit: (*Puer Jesus crescebat*) Quòd verbum de nutritione & augmentatione corporis in pueris dicitur, Gen. 21. v. 8. Crevit puer, & ab lactatus est, Jud. 13. v. 24. de Samson, crevit puer: Ita 4. Reg. 4. v. 18. Crevit puer. Quia igitur Lucas vulgari hoc verbo utitur, quo cap. 1. v. 80. Baptistæ educationem etiam describit. Significat ergò nutritionem & augmentationem (sicut vulgò loquimur) in puero Jesu usitato modo, sicut in aliis pueris, factam esse.

Nec verò ratione corporis tantum, similis fuit ejus educatio reliquis pueris: sed de usu rationis & sermonis Isaia idem de hoc puero affirmat. Dicit enim cap. 7. v. 15. Butyrum & mel comedit ut sciat, &c. Item: priusquam sciat puer reprobare malum, & eligere bonum. Quòd non tantum de cibus convenientibus, aut palatum offendentibus dictum est, sicut quidam interpretantur. Eadem enim fermè verba extant, Deut. 1. v. 39. de parvulis, qui non sciunt bonum & malum, hoc est, in quibus propter ætatis infirmitatem, nondum viget usus rationis, sed progressu ætatis incipit se exerere. Ideò Isaia inquit: Butyrum & mel comedit, ut sciat, &c. Idem cap. 8. v. 4. loquitur de filio Prophetissæ, cui tribuit hoc nomen, velociter spolia, detrahe, festina prædari. Et planè eodem modo, puero hujus Prophetissæ tribuit ejectionem regis Samaria & Damasci: quo cap. 7. v. 16. filio virginis hæc tribuerat. Non igitur commodè de uxore vel filio Isaia exponi potest. Adhibuit enim testes cum accederet Prophetissam illam. Obstat etiam supputatio 65. annorum, de quibus cap. 7. v. 8. Probabilis igitur est eorum sententia, qui de Maria & de puero Jesu vaticinium illud interpretantur. Dicit autem, priusquam sciat puer sonare Abi & Imi, quæ prima sunt balbutientium infantium voces in lingua Ebræa: Pater mi, Mater mea. Et verè magna & inenarrabilis est humiliatio & exinanitio, quòd verbum caro factum, ad has etiam balbutientes naturæ humanæ infirmitates sine peccato se demisit, cum plenum esset gratia & veritate: imò cum in illa carne divinitas habitaret corporaliter, & quidem omnes thesauri sapientiæ & scientiæ ibi essent depositi. Col. 2. v. 3. Hac piè & reverenter cogitanda sunt.

Observetur autem, quòd Lucas in descriptio-

Harm. Tom. 1.

ne educationis pueri Jesu, talem ostendit differentiam. Quæ enim jam recensuimus pertinent ad physicas conditiones humanæ naturæ, quas unico vocabulo crescendi Lucas complectitur. Quæ verò addit: (*Corroborabatur Spiritu, plenus sapientia, &c.*) Pertinent ad dona sive ad operationes spirituales. Ita enim phrasæ, quæ extant in hac descriptione, usurpantur, Eph. 3. v. 16. Corroborati per Spiritum in hominem interiore: Act. 6. v. 3. Pleni spiritu & sapientia. Et Col. 1. v. 9. vocatur sapientia spiritualis. Ordo igitur hic videtur esse. Crevit puer corpore, & cœperunt se exerere naturales dotes animi, sive physica animæ humanæ potentiæ, &c. Et hæc pars descriptionis complectitur aliquot annos pueritiæ Christi, forsan usque ad 5. vel 6. annum: Postea Spiritus usque ad annum 12. (hæc enim descriptio præmittitur historiæ anni 12.) cœpit talia, quædam in puero illo documenta edere, quibus ostenderetur non esse gregarius puer. Hoc enim vult descriptio illa, quæ hoc loco apud Lucam extat (*Corroborabatur Spiritu plenus sapientia: & gratia Dei erat super illum.*) Divinitatem scilicet in hoc puero carnis infirmitate ita tectam fuisse, ut tamen in ipsa pueritia etiam ante annum duodecimum, aliqua Spiritus vis & efficacia animadverti potuerit, quæ homines commonefaceret de futuro pueri hujus officio. Et ex collatione hæc sententia melius intelligetur. Cum enim puerilis ætas aliàs laborare soleat suis quibusdam vitiis: stultitia, ineptiis, petulantia, &c. Lucas dicit talia in hoc puero non apparuisse. Sunt enim pars quædam corruptionis Originalis. Sed eorum loco dicit Lucas, in hoc puero Spiritum sapientiam & gratiam Dei se exeruisse. Et Lucas de puero Johanne, eadem phrasi utitur, (*Corroborabatur Spiritu*) & illam ita explicat, Homines videntes manum Domini esse cum illo puero, posuerunt in corde suo dicentes: quidnam putas puer hic erit? Idem ergò de quodam excellentiori modo in puero Jesu factum esse non est dubium. Descriptio autem Lucæ hæc est: (*Corroborabatur Spiritu*) hoc est, virtus & efficacia divinitatis cœpit se sensim magis magisque, & subinde potentius exerere. Ideò Lucas vocat corroborationem Spiritus.

Forsterus confert hanc descriptionem ad historiam Samsonis. Quando enim in publica functione, in arduis negotiis, Spiritus suam virtutem in Samson, jam Judice, heroicis actionibus, declarat, usurpatur verbum זָלַח Zalah. De Samson verò juvene, cum præludiis quibusdam specimen ederet, qualis futurus esset, usurpatur verbum פָּעַם Paam. Et hæc collatio aliquid affert lucis. Nec tamen opus est, hæc prima Spiritus in puero Jesu documenta, interpretari de puerilibus miraculis. Nam & de Johanne eadem phrasis usurpatur, qui tamen nullum signum fecit, Joh. 10. v. 41. Et Lucas videtur per epexegesin explicare qualem corroborationem Spiritus intelligat. Subjicit enim: (*Plenus erat sapientia & gratia Dei erat super illum.*) Nam & post annum 12. hæc duo repetuntur, sapientia & gratia. Quòd verò sapientiam spirituales, quæ Coloss. 1. vers. 9. describitur, Lucas intelligat, subjecta historia ostendit de specimine, quòd

M 4

anno

anno 12. edidit in templo: quòd scilicet, cum literas non didicisset, spiritali tamen de rebus divinis sapientia ultra ætatem, quærendo & respondendo excelluerit. Quia verò specimen illud, quòd anno 12. Christus edidit, ideò descriptum est, ut significetur, inter reliqua pueritiæ & adolescentiæ ejus gesta hoc præcipuum fuisse & excelluisse, facillè potest colligi, prima illa documenta, quæ Spiritus in puero JESU cœpit edere, non fuisse tam illustria, ut in omnium oculos incurrerent, sed magna humilitate fuisse tecta, ut à filiis hujus sæculi vix animadvertenterent vel obfervarentur. Sicut ex narratione Nazarethanorum, Matth. 13. v. 54. Marc. 6. v. 3. colligitur. Quid verò Maria inde observaverit, postea in Cana Galilææ ostendit.

Usitata autem phrasid est (*plenum esse intelligentia sapientia, &c.*) 3. Reg. 7. v. 14. & Act. 6. v. 3. sed Lucas vocat non πληρῆς sed πληροῦμενος, quòd est participium passivum præsentis temporis; cumque Latinè una voce reddi non possit, sensus est, sicut Paulus mysterium hoc explicat Col. 2. v. 9. cum tota plenitudo divinitatis in Christo corporaliter inhabitet, cumque omnes thesauri sapientiæ & scientiæ in ipso sint ἀπόκρυφοί, quòd πληροῦμαι illud & thesauri illi, progressu ætatis sensim magis magisque in externis patefactionibus se cœperint exercere, & aliquando supra ætatem illustriores radios, salva tamen exinanitionis dispensatione, proferre ac habitualia etiam (sicut scholæ loquuntur) dona subinde majora in assumptam humanam naturam derivare.

Quòd verò dicit de (*gratia DEI, ἐπ' αὐτῷ*) similis planè phrasid est, sicut illa, quam in historia Simeonis explicavimus: Spiritus sanctus erat super ipsum, ut non de communi gratia intelligatur. Cumque χάρις significet & gratiam & donum, per gratiam, vocabula in hoc loco ita possunt restringi ut χάρις significet dona in mente seu intellectu: χάρις verò significet dona in reliquis animæ viribus, in sermonibus, gestibus & actionibus, quibus omnibus addita fuit peculiaris divina gratia: ut sensus sit, quòd puer hic omnium oculos & animos in favorem, in gratiam sui converterit, non vulgaribus humanis dotibus, sicut aliquando in puerili ætate fieri solet, sed ob divinam quandam gratiam in sermonibus, gestibus & actionibus pueri hujus, supra ætatem effulgentem. Unde puer hic amabilis, gratus & acceptus fuit, non tantum cognatis & notis, sicut historia anni duodecimi ostendit, ne tantum, quòd in templo sapientia questionum & responsionum omnes doctores in admirationem, imò quasi in stuporem, convertit: sed quòd inde animadvertetur, puerum hunc divina gratia ipsi DEO singulari ratione gratum & acceptum esse. Et hoc est quòd Lucas dicit: (*Plenus sapientia & gratia Dei erat super illum.*) Et tamen ostensio illa divinæ sapientiæ & gratiæ, humiliatione & exinanitione ita fuit tecta, ut Nazarethanorum mentibus facillè exciderit, Matth. 13. v. 54. Marc. 6. v. 3. Atque hæc brevis est quasi adumbratio educationis, & vitæ pueri JESU, usque ad annum duodecimum.

Periocha Historia, de anno CHRISTI duodecimo,
Luca 2.

DICTUM est de educatione. Qualis verò fuerit institutio pueri JESU, ex hac historia colligi potest, quæ ratione gravissima excitat, acuit, commendat & sanctificat diligentiam parentum, in educandis, instruendis & custodiendis liberis. Duplex autem fuit institutio puerorum in populo Israel. Una fuit generalis, qua domi à parentibus, Exod. 12. vers. 26. Deut. 4. vers. 10. & 6. vers. 7. in capitibus doctrinæ cœlestis instituebantur, & progressu ætatis parentes eos ad Synagogas, ubi Sabbatis Moses & Prophetæ legebantur, Actor. 13. vers. 27. & ad ipsum templum in solennioribus festis secum adducebant: sicut hæc historia ostendit.

Alterà fuit eorum, qui præceptoribus in scholis in lege erudiendi tradebantur, & vocabantur Prophetæ & Prophetarum filii, 1. Reg. 10. vers. 5. 10. 4. Reg. 2. vers. 3. & 4. v. 38. Actor. 22. vers. 3. 2. Tim. 3. vers. 15. Fuerunt autem Hierosolymis, multa excellentes scholæ, Actor. 2. vers. 9. & 10. & 6. vers. 9. quarum numerum Rabini dicunt fuisse ultra 400.

Puerum igitur Jesum posteriori hac institutione usum non esse, ipsi Judæi testantur, Joh. 7. 15. Quomodo hic literas scit, cum non didicerit? Idque factum est ideò, ut cum majori miraculo

postea doceret, non institutus à præceptoribus, sed unctus à Spiritu sancto. Urque testimonium esset, Christum doctrinam suam non ab hominibus accepisse: sed è sinu patris protulisse Joh. 1. vers. 18. Hanc enim rationem ipse reddit, Joh. 7. vers. 16.

Mariam verò matrem & Josephum nutritum, non neglexisse in hoc puero domesticam institutionem, hæc historia testatur. Post reditum enim ex Ægypto quotannis ad festum Paschæ ascenderunt Hierosolymam, juxta institutionem legis: quæ Exod. 34. vers. 23. omne masculinum jubet ter in anno apparere coram domino, in illo loco, ubi tabernaculum fœderis esset, in festo scilicet Paschæ, Pentecostes, & Tabernaculorum. Et in duobus quidem posterioribus festis, illis, quorum habitatio remotior erat, indulgentia legis parcebat. Ideò Lucas mentionem facit Paschæ tantum. Et cum masculi tantum illo legis præcepto obligarentur: Exod. 34. vers. 23. Maria tamen zelo pietatis se Josepho, eò proficiscenti, semper comitem adjunxit. Verisimile autem est, parentes forsitan ad illud festum puerum Jesum etiam ante 12. annum secum duxisse. Lucas enim non dicit: quòd illo anno primum duxerint eum secum, sed quòd nunc reman-

remanserit Hierosolymis. Et circumstantia illa, quod existimant ipsum esse in comitatu, inter cognatos & notos, videtur significare, quod antea fuerit in comitatu illo cognatorum & notorum proficiscentium ad festum. Fuisse enim insignis negligentia, si in prima profectioe non melius observassent puerum. Conjecturam igitur illam de comitatu, ex iis, quæ prius acciderant, videntur collegisse. Nisi quis malit hanc rationem sequi, quod regnante Archelao, non ausi fuerint puerum in Judæam adducere. Quod congruit cum eo, quod Matthæus scribit cap. 2. vers. 22.

Quid autem puer Jesus, quando etiam antea annum 12. simul cum parentibus ad festum profectus est, egerit, inde potest colligi, quod parentes reversi Hierosolymam, amissum puerum quarunt, non in plateis, nec alibi, sed in eo loco ubi Doctores supra Cathedralium sedentes doctrinam Prophetarum profitebantur. Licet igitur doctrina in templo multis corruptelis erat corrupta, multa etiam in cultibus depravata, quia tamen Moyses & Prophetarum scripta legentur, & externi ritus sacrificiorum juxta legem servabantur, pii huic cœtui se conjunxerunt, cum nondum colligi cœpisset, prædicatione Evangelii, Novi Testamenti Ecclesia. In Maria vero peculiaris fuit causa: cum sciret, se adducere illum puerum, qui ut dominator ad templum illud venturus esset, Hag. 2. v. 8.

Quod vero domi etiam privatim parentes cum hoc puero de verbo Dei colloquia habuerint, primum ex præcepto Legis præsumitur. Si enim illud Exod. 34. v. 23, quod operiosius & difficilius est, observarunt: non dubitandum est ipsos ea, quæ Exod. 12. v. 26. Deut. 4. v. 10. & 6. v. 7. præcipiuntur, in domestica pueri institutione quoque secutos esse. Deinde in hac historia licet obscurius proponitur. Ita enim puer respondet parentibus, (*An non sciebatis, quod in his, quæ patris mei sunt oporteat me esse?*) Et quia hæc phrasia significat antea inter ipsos de hisce rebus tractatum fuisse. Eadem enim phrasia Rom. 6. v. 3. de doctrina Baptismi antea proposita utitur, cum inquit: An ignoratis, &c. Verba igitur illa videntur respicere ad colloquia, quæ questionibus & responsionibus, quæ domi inter parentes & puerum de officio Messie, licet non tam clarè & profundè, sicut puer in templo loquitur, agitata fuerunt. Voluit igitur puer Jesus suo exemplo, & comprobare & sanctificare, tum domesticam prædagogiam seu institutionem puerorum, tum publicam eorum deductionem & adhibitionem ad conventus Ecclesiasticos; cum quidem ipse tali magisterio non indigeret.

Porrò de eo, quod Lucas dicit: (*Existimaverunt puerum esse in comitatu. Item: Quæsierunt ipsum inter cognatos & notos, &c.*) quidam ita disputarunt: quod mos fuerit, non simul, sed separatim viros, & separatim mulieres proficisci: ne scilicet vel solo comitatu mulierum contaminarentur euntes ad festa. Pueros verò impuberes, potuisse cum alterutro parentum proficisci. Ut ita alter parentum putarit, puerum esse in co-

mitatu alterius. Sed judico commodius ita posse exponi, ut referatur ad rationem institutionis seu indolis hujus pueri. Non enim ea ejus indoles fuit, ut velut *μικτὸν θρωπός* hominum consuetudinem fugeret, cognatorum & notorum piam familiaritatem, propter morositatem vel pecculantiam, comparare & tueri vel non vellet vel non posset. Sed quia parentes securi, proficiscuntur hac persuasionem, quod existimant cognatos & notos, qui erant in comitatu, puerum habere sibi adjunctum, rectè inde colligitur, puerum Jesum cum cognatis suis sæpè familiariter conversatum esse. Et quidem talem fuisse dexteritatem & gratiam in puerili ejus conversatione, ut notitiam & familiaritatem ejus, præter cognatos, multi etiam alii expetierint & amarint. Ideo enim Lucas distinctè nominat (*cognatos & notos.*) Et *συνόδια* significat comitatum eorum, qui simul eandem profectioem susceperant, & idem iter ingrediuntur, ut Act. 9. v. 7. de comitibus Pauli: ubi alii possunt præcedere, alii aliquantò subsequi. Neh. 7. v. 5. Græci usurpant de illis, qui ejusdem genealogia simul proficiscuntur. Ostendit etiam hæc historia talem fuisse pueri hujus indolem: ut parentes nihil de ipso fuerint solliciti, quando sciverunt eum esse apud cognatos & notos. Et probitas illa pueri etiam hoc efficit, ut parentes in ejus observatione aliquantò essent negligentiores, cum Hierosolyma discederent. Origenes existimat ita remansisse Hierosolymis, parentibus non advertentibus: sicut postea Luc. 4. v. 30. per medium Nazarethanorum transit, ipsis non sentientibus. Sed nos de institutione pueri pergemus dicere.

Illud igitur, quod Lucas antea dixit: (*Corroborabatur spiritu, plenus sapientia, & gratia Dei erat super ipsum.*) Et postea, (*Profecit sapientia & gratia, &c.*) ita intelligatur, quod non domi tantum parentes, verum etiam cognati & noti, apud quos conversabatur, animadvertentem efficaciam spiritus exerentem se peculiari & excellentiori ratione, quàm pro ætate & pro humana ratione, in hoc puero. Quales verò fuerint heroici illi motus spiritus, historia anni duodecimi ostendit, cum inquit: (*Stupebant super intelligentia, interrogationibus & responsis ejus.*) Hæc est tutissima interpretatio, quæ fundamentum habet in narratione Evangelistæ. Conjecturæ enim de miraculis pueritæ Jesu, carent Scripturæ testimonio.

Hæc de institutione pueri Jesu, ex circumstantiis hujus historiæ colligere volui. Et quia pius animus desiderat aliquid scire de educatione & institutione hujus pueri: hinc partim ex conjecturis, partim sub titulo traditionum & revelationum, multæ narrationes de infantia & pueritia Salvatoris excogitatae sunt, quas vetus Ecclesia, non sine causa, inter apocrypha scripta rejecit. Sed hæc, quæ annotavimus, quia ex certis Scripturæ circumstantiis, non obscurè colliguntur, idèo gratiora sunt, & possunt utilia esse ad ædificationem. Illis autem contenti esse debemus. Si enim plura scire, nostra ad pietatem referret, Deus sine dubio in Scriptura nobis patefecisset.

Reliqua est illa pars historiæ, quæ describit, quale

quale tyrocinium futuri officii puer Jesus, anno ætatis duodecimo, ediderit Hierosolymis in templo, cum sol ille iustitiæ radiolos aliquantò clariores ex carne assumpta, quàm hæcenus factum fuerat, exereret. Pleræque autem circumstantiæ jam antea explicatæ sunt. Remansit igitur puer Jesus Hierosolymis. Ad illud enim templum legatus Testamenti venturus erat, & purgaturus filios Levi: & in illa urbe, ubi in festo Paschatis sanguis agni Paschalis fundebatur, visctima sui corporis obsignaturus erat Novum Testamentum, ut abrogato Levitico cultu Domino offerrentur sacrificia, in iustitia, Malach. 3. vers. 2. 3. 4. Et quia illo ipso planè tempore, postea Christus primum publicè cœpit in templo docere, Joan. 2. vers. 32. & postremò illo etiam tempore obtulit se Hierosolymis, in cruce, victimam in odorem suavitatis Deo; Ideò ad festum Paschatis, editurus primum officii sui, post inchoandi tyrocinium, ascendit. Non tamen tunc, cum in ipso festo celebris illa frequentia populi aderat, sed cum plerique jam discesserant, specimen futuri officii sui exhibuit. Quia nondum erat tempus publicæ manifestationis.

Tertiò igitur die, post festum Paschatis, à parentibus inventus est puer Jesus, in templo sedens, in medio Doctorum. Erant enim ad templum peculiaria quædam conclavia, sive cameræ, sive cubicula appellentur, extructa, in quibus vestes, donaria & vasa sacra reponerentur: in quibus etiam sacerdotes tempore vicis suæ cubabant. Neh. 10. v. 39. Ezech. 40. v. 17. Ebraicè vocatur locus talis לִשְׁכָּה לִשְׁכָּה quod vocabulum à Græcis variè redditum est, Ezech. 40. v. 17. vocatur ἐξέδρα, Jer. 35. v. 2. ἀνάθη & v. 4. πύλοιοι. Et hæc appellatio extat etiam 1. Mac. 4. v. 38. Jer. 36. v. 10. vocatur οἶκος. 4. Reg. 22. v. 11. vocatur πύλοιοι, & ita translatum est etiam Esd. 10. v. 6. & Neh. 13. v. 5. Et hanc appellationem Gazophylacii Evangelistæ in eadem significatione usurpant in Novo Testamento Marc. 12. v. 1. Luc. 21. v. 1. Joan. 8. v. 20. Hieronymus etiam in Latina translatione vocabulum illud retinuit. Porro, in illis Gazophylaciis, solitos convenire sacerdotes & populum, Doctores & discipulos, ad lectionem & interpretationem Scripturæ, colligitur, ex 36. cap. Jer. v. 20. Baruch enim in Gazophylacio Scribæ Elifamæ legit prophetiam Jeremia, audiente omni populo. Et 4. Reg. 16. vers. 18. impius Achaz scribitur è domo Domini removisse Musach: quod eruditi interpretantur, pro tabulato, in quo sedebant Doctores interpretantes Legem & Prophetas: & quæ fuerit forma hujus quasi suggesti, sicut vulgò vocatur, ex cap. 8. v. 4. Nehem. colligi potest. Et Christus Marc. 13. v. 41. & Joan. 8. v. 20. In Gazophylacio in templo sedet & docet. Et Joh. 18. v. 20. dicit, Docui in templo, ubi omnes Judæi conveniunt.

Hæc de auditorio, quod Hierosolymis fuit circa templum, (Evangelistæ dicunt, fuisse in templo. Omnia enim ædificia templo adjuncta, aliquando vocantur templum) ideò annotavi, quia ratio exercitiorum in conventibus Ecclesiasticis inde colligi potest. Paulus enim 1.

Cor. 14. ostendit duplices fuisse conventus Ecclesiasticos. Quosdam vulgares, seu universa multitudini communes: In quibus conveniebant Sacerdotes & populus: legebatur Moses & Prophetæ, Act. 13. v. 27, & lectionis explicatio ad exhortationem convertebatur, Act. 13. & 15. Et post auditam explicationem Scripturæ, mittebantur munera in Gazophylacium, ad sustentationem ministerii & pauperum, Marc. 12. v. 41. offerebantur sacrificia: Populus hora incensi orabat, Luc. 1. v. 10. Cantores psallebant, 1. Par. 25. v. 1. Alii verò peculiare fuerunt conventus, quando Doctores cum discipulis suis, quos scholastica, quasi institutione formabant, conveniebant. Et licet Christus tali scholastica institutione noluerit informari, Joan. 7. v. 15. propter causam supra expositam: tamen suo exemplo & comprobare & sanctificare voluit congressus illos, quos vocamus Scholasticos & Catecheticos. Talem enim fuisse hunc congressum, existimo. Et ratio illius institutionis breviter hic, sed pulcherrimè describitur. Discipuli 1. Audiebant. 2. Interrogabant. 3. Respondebant. Sedebant autem discipuli ad pedes Doctorum, Act. 22. v. 3. Sed puer Jesus sedet in medio Doctorum: quod ita factum existimo. Cum ex quæstionibus, quas puer Jesus hic proponebat, & responsionibus, quas interrogatus dabat, Doctores animadvertent in eo scientiam, supra illam ætatem, & plus quàm humanam, receperunt ipsum in medium sui, ut propius cum ipso conferre & diligentius animadvertere possent sapientiam ejus, in quærendo & respondendo. Et specimen illud, quod puer Jesus ibi edidit, fuisse divinum & admodum eximium, Lucas ostendit, cum inquit: Doctores omnes, non simpliciter admiratos, (*sed obstupefactos,*) hoc est, præ admiratione quasi extra se raptos fuisse, super scientia, plus quàm humana, quam in pueri illius interrogationibus & responsionibus animadvertent. Utitur enim verbo ἐξίστατο, quo Septuaginta, Gen. 42. v. 18. reddiderunt Ebraicum illum, Egredium est cor eorum.

In quibus autem doctrinæ cœlestis articulis, puer Jesus sapientiam suam, interrogando & respondendo, ad stuporem usque audientium ostenderit, Lucas non explicat: nisi quis verbum illud, quo matri respondet, huc referre velit: (*In his quæ patris mei sunt, oportet me esse:*) sicut postea explicationem hujus sententiæ ostendemus. Verisimile autem est, fuisse præludia disputationum de illis articulis, de quibus ipsi postea, toto tempore ministerii sui, certamina acerrima fuerunt, cum Doctoribus templi. Certum enim est, voluisse ipsum in disputatione anni duodecimi tyrocinium exhibere, futuri sui officii Mal. 3. v. 3. de purgandis filiis Levi. Fuit ergo sine dubio specimen ejus doctrinæ, quam postea traditurus erat, veras sententias explicando & corruptelas refutando: ut, de persona & officio Messiæ: de discrimine legis & Evangelii: de vero cultu Dei, in Novo Testamento; de abrogatione ceremoniarum Leviticarum: de traditionibus Pharisaicis, &c. Nec dubium est, puerum Jesum, cum audiret ipsorum usitatos Peruschin, ornatos hoc titulo, dictum est antiquis, Matth. 5. interrogando modestè monstrasse, quod cum verbis

verbis & cum perpetuo sensu Scripturæ non consentiant. Et quia tanta evidentia hoc faciebat, ut Doctores contradicere non possent, data fuit ipsi occasio, respondendo illustrare sententiam doctrinæ propheticae. Simul autem conjuncta fuit sapientia & gratia: ita ut omnes obstupescerent. Qui autem fuerint Doctores illi, ex his, quæ supra annotavimus, de Scribis, Phariseis & Legisperitis & Doctoribus Legis, colligi potest.

Ostendit igitur puer JESUS hoc tyrocinio, fore, ut refutatis corruptelis doctrinæ Pharisæicæ, abrogatu cultu Levitico, & rejectis hominum traditionibus, sana doctrina & verus cultus Novi Testamenti per suum ministerium instauraretur. Et congruit, prodigium idem significans, quod eodem tempore accidit, sicut Scholastica historia ex Josepho recitat: quod sub præside Coponio, qui post relegatum Archelaum gubernationi Judææ ab Augusto præfectus est, die azymorum inventa fuerunt ossa mortuorum, per totum templum & omnes porticus dispersa. Josephus vult, Samaritanos, per subterraneos cuniculos templum ingressos, hoc fecisse. Sed sine dubio divinum fuit prodigium, idem significans, quod tyrocinium illud pueri JESU: abrogationem scilicet cultuum Leviticorum. Sicut igitur in Samone, qui bello liberaturus erat Israël, Spiritus edidit tyrocinium in castris Dan, peculiari stratagemate militari, Jud. 13. vers. 25. Ita puer JESUS futuri sui officii specimen edidit in templo, sapientia in docendo, quærendo & respondendo: ut tyrocinium ipsi officio responderet. Prædictum siquidem erat, fore, ut Messias federet super solium Davidis: sed cum primum regni sui specimen edit, invenitur sedens in medio Doctorum.

Ita ergo radios divinitatis suæ aliquantò clariore quam antea, puer JESUS anno duodecimo ostendit Doctoribus in templo. Et sine dubio celebris tunc fuit fama de hoc puero. Sed cum postea tale specimen amplius non ederet, imò non inter doctos, sed privatus apud fabrum in civitate Nazareth viveret, evanuit quasi ex hominum memoria.

Porro, eodem etiam tempore parentibus suis clariùs, quam antea cœpit ostendere rationem futuri sui officii. Cum enim antea simile non fecisset, in seis jam parentibus remansit Hierosolymis: sicut & postea de iis, quæ ad officium suum pertinent, ad matrem inquit: Quid mihi & tibi mulier? sicut Levitæ jubentur Deut. 33. v. 9. parentibus dicere: Nescio vos. Et parentes videntes in medio Doctorum sedere, & cum obstupescatione audiri illum puerum, cujus humiliationi & exinanitioni jam assueti erant, ἐξελδογῶν, id est, admiratione percussis, & quasi attoniti facti fuerunt, inquit Lucas. Maria verò verbo ἐδιδρασε (Syrus reddidit ܩܪܝܬܐ, quod significat, quando quis pectus tundit & plangit super cor) exponit, quanto cum dolore ab ipsis triduum quæsitus fuerit. Primò enim die, cum Hierosolymis discessissent, confecto itinere diei, vesperi puerum inquisiverunt, & non invenerunt. Altero die, redierunt Hierosolymam. Ac sequenti, hoc est, tertià die demùm invenerunt

ipsum in templo. Et hoc vocat Lucas *perca*, hoc est, [post tres dies.] Nam & Judæi illam phrasin [post tres dies,] intelligunt & exponunt usque ad tertium diem, Matth. 27. vers. 63. Et octo dies consummati, significant octavum diem, Luc. 2. vers. 21. Dolor autem ex amissionis opinione inde orrus fuit. Meminerant enim, quàm seriò ipsis demandata fuerat cura hujus pueri: cum propter persecutionem Herodis in Ægyptum fugiendum esset, & postea inde redeundum. Timebant ergo, ne fortè ipsorum culpa & negligentia, in hostium manus incidisset: vel potius, quia noverant, qualis esset puer, verebantur, ne DEUS, sua culpa promissam salutem, amissione Messia, mundo redimendo subtraheret. Ideò mater inquit: [Fili, quid fecisti nobis sic?] Puer verò volens ostendere, in negotiis officii sui, non esse locum maternæ, seu humanæ auctoritati, duriusculè respondet, modestè tamen, ita, ut ostendat, se non venisse in hunc mundum, ut Matris Mariæ & Josephi nutriciū negotiis obeundis semper occuparetur, sicut fecerat ad annum duodecimum, & postea usque ad tricesimum annum: sed significat, se habere alium patrem, cœlestem scilicet. Cum enim Maria dixisset: (Pater tuus & ego,) ipse de alio suo patre cœlesti loquitur, & addit: se venisse in hunc mundum, ut in illis sit, quæ patris cœlestis sunt. Et quæ illa sint, hoc suo tyrocinio ostendit: scilicet non principaliter illa, quæ in sustentatione & administratione mundi DEUS operatur: sed quæ in templo, juxta verbum DEI, & agebantur & significabantur: seu, quæ DEUS speciali actione in Ecclesia operatur.

Phrasis autem: (Oportet me in his esse,) intelligi potest, ex illo Pauli, 1. Tim. 4. vers. 15. Hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus fiat omnibus. Observetur autem in hoc dicto obiter pulchra descriptio Mediatoris, qui missus est, ut in his, quæ Patris cœlestis sunt in Ecclesia, perficiendis & gubernandis occupetur. Monemur etiam, tractationem & auditum verbi DEI, insigni hoc elogio ornari: jam audiendo, quærendo, respondendo, sum in iis, quæ patris cœlestis sunt. Est etiam doctrina generalis. Obsequium, quod DEO Patri cœlesti debemus, parentum & omnium superiorum mandatis, & amicorum quærelis esse præferendum. Et cum puer inquit: (Num ignorabatis?) commonefacit matrem eorum, quæ de persona, & de officio suo, ex Scriptura, ex revelatione Angelorum, ex narratione Pastorum, Magorum, Simeonis, Hannæ, & ex colloquiis hujus pueri, antea obsecrari intellexerant. Sed hætenus, tam clarè & tam manifestè, tali sapientia, de tantis mysteriis, non audierant ipsum loquentem. Animadvertunt igitur, in paucis illis verbis, multa ardua mysteria comprehendi: quæ tamen (non satis intelligunt.) (Quòd enim quidam, in gratiam Mariæ, de Doctoribus, & de aliis interpretantur, quòd ipsi hæc verba non intellexerint, peregrinum est.) Nec verò ideò, verba hæc non satis intellecta, abjiciunt: sed (Maria illa conservat in corde suo:) utili exemplo, quomodo & Scripturæ mysteria, quæ captum nostrum

supere-

superant, tractanda sint. Omnino enim dictum illud, (*in his quæ Patris mei sunt, oportet me esse,*) multa complectitur, ut non mirum sit, Mariam tunc non potuisse omnia plenè intelligere. Quæ enim in templo & agebantur, & significabantur, Patris cœlestis sunt: & in his, dicit puer Jesus, officium suum versari. Sunt autem hæc: 1. docere; 2. pro populo intercedere; 3. sacrificare; 4. populo benedicere. Et Maria sciebat, quòd Ebræ-

or. 7. v. 13. postea scriptum est: Ex tribu Juda nullus unquam altari affuit. Non igitur satis intelligit, quomodo in his quæ Patris cœlestis sunt, puer hic futurus sit. Et quòd infesto Paschatis amissus, post triduum demùm inventur, significatio quædam fuit passionis & resurrectionis, sicut Ambrosius non ineptè colligit. Hæc igitur est historia, quomodo puer Jesus Anno ætatis 12. specimen officii sui ostenderit.

Periocha Historiæ, de gestis reliquæ ætatis Christi, ab anno duodecimo usque ad annum trigésimum.

Historiam publici ministerii & officii Christi, ad quod à Patre missus erat, Evangelistæ diligenter & copiosè describunt. De octodecim verò annis, historiam, à duodecimo usque ad trigésimum, duobus versibus Lucas absolvit: reliqui verò Evangelistæ prorsus prætereunt. Et hac ipsa præteritione, vel descriptionis brevitate, significant: vixisse hunc puerum, excepto peccato, ut alium quempiam, non filium viri, sed filium hominis, sicut Scriptura loquitur, summa non Domini, sed servi forma. Ne verò, sicut Ebionitæ sinxerunt, tunc primùm cum Spiritus columbæ specie super ipsum descendit, existimeretur divinitatem accepisse: sicut hætenus Lucas usque ad annum duodecimum, ita nunc ab anno duodecimo usque ad trigésimum describit, quòd ante incoationem ministerii, subinde radiolos quosdam divinitatis suæ exeruerit, talibus documentis, quæ futuri officii ejus tyrocinium essent, & tamen mensuram exinanitionis non excederent. (*Profecit, inquit, sapientia & gratia.*) Dicitur autem est supra, quòd illam sapientiam intelligat, cujus specimen edidit anno duodecimo. Et illa plenus fuit ante annum duodecimum, sicut inquit, (*Plenus erat sapientia,*) Luc. cap. 2. vers. 40. Adfuit etiam sermonibus, moribus & omnibus actionibus ejus singularis quædam & divina gratia, etiam ante duodecimum, annum, quæ hominum mentes excitaret, ut cogitarent, (sicut de Baptista Lucas dicit.) Quis putas puer hic erit? post annum verò duodecimum dicit Lucas, (*Puerum Jesum illa sapientia & gratia*) quæ in ipso antea ostensa fuerat, (*profecisse, non tantum coram hominibus, sed & coram Deo:*) hoc est, excellentiori & divino modo, sicut de puero Samuele hæc phrasia usurpatur. Sensus igitur est: sapientiam in dictis, & gratiam in vita & actionibus ejus, progressu ætatis subinde illustrioribus documentis cœpisse, se exerere: sed quæ exinanitionis humilitate ita temperarentur, ut à vulgo non statim animadverterentur. Non igitur cogitandum est, quòd ante incoationem publici ministerii planè nihil ex ipso auditum sit, de doctrina cœlesti & officio ipsius, aut quòd in vita & actionibus ipsius nihil eximium aut peculiare animadverti poterit. Sed ex illis, quæ supra in descriptione educationis & institutionis, & præcipuè in historia anni duodecimi, de sapientia & gratia hujus pueri dicta sunt, cogitari poterit, quo-

modo post annum duodecimum profecerit sapientia & gratia.

Semper autem addenda est consideratio, de adjuncta humilitate summæ exinanitionis. Et non est dubium, fuisse primùm magnam spem & expectationem, de hoc puero, omnium, qui ipsum noverant, propter ostensiones illas sapientiæ & gratiæ: sed quia summa exinanitione radioli illi divinitatis, quasi obscurati, mox rursus obruebantur: & præcipuè, cum egressus annum vigésimum concitatæ expectationi non videretur respondere, sed privatus in plus quàm vulgari genere vitæ, usque ad annum trigésimum versaretur, vulgò à notis contemni cœpit, Marc. 6. vers. 2. Maria verò, Joseph & alii pii, aliquid homine majus, ex illo profectu in hoc puero animadverterunt: sicut Maria in nuptiis ostendit. Et talis fuit ostensio divinitatis in CHRISTO ante publicam incoationem ministerii: in profectu scilicet sapientiæ & gratiæ, non tantum politicè coram hominibus, sed & coram DEO, hoc est, excellentiori & divino modo.

Quæri autem hic solet, annè specimen aliquod miraculorum ante annum trigésimum ediderit? Et tria potissimum argumenta sunt, quibus videtur hoc probari posse: 1. Sicut specimen futuri sui officii in docendo edidit; idem etiam, de miraculis factum esse, verisimile videtur. Summa enim ministerii hæc est: cœpit facere & docere. 2. Ne videretur tunc primùm virtutem miraculorum accepisse, cum in Baptismo Spiritus super ipsum descendit: verisimile est, puerilia quasi quædam miracula præcessisse. Hoc est Epiphaniæ argumentum, contra Alogos. 3. Quia in nuptiis Maria filio obliqua petitione insinuat: vinum non habent, Et ministris inquit: Quicquid dixerit vobis, facite. Videtur ergò, antea domi miracula quædam in rei familiaris penuria à filio edita vidisse, ut, si non publicè, domi tamen quædam, si non miracula, tamen mirabilia, vel miraculis similia fecisse, videri possit.

Et sanè argumenta hæc non sunt levia, nec contemnenda: si conjecturis non absurdis, sed verisimilibus, aliquid in hac quæstione tribuendum esset. Nec periculum fidei est, si quis non præfracta asseveratione, sed probabili conjectura, has cogitationes sequatur: quòd principium quidem signorum, incoato jam ministerio Christi, pu-

sti, pu-

sti, publicè facta sit in Cana: precessisse tamen mira quædam, quasi præludia privatim in actionibus quibusdam pueri Jesu. Tutius tamen existimo esse, si intra terminos eorum, quæ in Scriptura patefacta sunt, nos contineamus; quæ illa, quæ aliquo modo extraordinaria fuerunt, in puero Jesu, annotavit, de puerilibus verò & privatis ipsius miraculis nihil dicit. Dicamus ergo, sicut ad simile argumentum Hieronymus ad Helvidium respondet: Quod specimen futuri sui officii docendo ediderit, credimus, quia legimus: de miraculis ante annum trigésimum, non legimus: Ergò nec asseveramus, nec credimus. Et Thomas citat sententiam Gregorii: absque ostensione alicujus famosi & publici miraculi, ita inter homines conversatus est, quasi esset unus ex illis. In hac etiam sententia Chrysostomus est super Johannem, qui addit, quod judicio simplicissimum esse: miracula quidem ante trigésimum annum nullum edidit: in sermonis tamen sapientia, in gratia vitæ & actionum, mira quædam apparuerunt, unde judicari poterat, & esse & fore ipsum mirabilem. Et inde Maria in Cana Galilææ, de miraculis, per filium in ministerio edendis, aliquid præsumere potuit. Hæc Evangelistæ verbis consentanea sunt, & ex illis manifestè colliguntur, quales scilicet divinitatis suæ radiolos, sub obscura illa extremæ exinanitionis quasi nube, Jesus exeruerit usque ad annum trigésimum. Duo enim capita ponit Lucas, (*Sapientiam scilicet & gratiam*), in quibus cum dicit ipsum profecisse, indicat instituentam collationem: 1. Quomodo ante annum duodecimum fuerit plenus sapientia, & gratia Dei fuerit super ipsum. 2. Quomodo anno duodecimo ejus sapientiæ & gratiæ publicum specimen ediderit in templo. 3. Quomodo post annum duodecimum in his profecerit.

Alterum autem membrum de exinanitione, Lucas vulgarib⁹ planè verbis describit: ut ostendat, talem fuisse vitam, tales actiones Jesu usque ad trigésimum annum, sicut Paulus inquit, Phil. 2. v. 7. Forma servi sumta, in similitudine hominum factus, & habitu inventus ut homo. *ὁμοιωμα* enim significat confirmatam vitæ, in operationibus naturalibus, cum reliquis hominibus, sicut 1. Cor. 15. v. 49. dicimur, gerere imaginem terreni. *Σχημα* significat actiones in convictu & conversatione cum hominibus. Nam 1. Petr. 1. v. 14. vocabulum *συζηματιεδαι* explicatur per *ἀναπροφην* conversationem. Et hæc species exinanitionis talis fuit, ut etiam illi, qui aliquando animadvertentiam sapientiam & gratiam in ipso plus quam humanam, tamen non curabant, nisi quòd Maria mater, quæ ex Angelo, pastoribus, Simeone & ex domesticis pueri colloquiis, propius mysterium hoc intellegebat, diligentius talia potuit observare & manifestationes divinitatis ab exinanitione discernere. Sed tamen etiam de Maria scriptum est: (*Non intellexit verbum illud, &c.*) Tanta fuit exinanitio.

Inter illa autem, in quibus Evangelista puerum Jesum dicit profecisse, nominatur etiam *ἡλικία*, quod vocabulum significat staturam corporis humani, Matth. 6. v. 27. & Luc. 19. v. 3.

Harm. Tom. I.

Et ita Syrus etiam reddidit, quam progressu ætatis auctam fuisse, sicut in reliquis hominibus, Evangelista docet. Vetus interpres reddidit (*proficiebat ætate*): Sicut Joan. 9. v. 21. parentes cæci dicunt: Ipse ætatem habet, interrogate ipsum. Et quia Evangelistæ verba ita posita sunt, (*proficiebat sapientia, ἡλικία, & gratia*): vetus interpres sensum voluit exprimere: Sicut in cæteris hominibus usitato naturæ cursu, anima, confirmatis paulatim ætate organis, potentias suas magis magisque exerit, & operationes edit in corpore: Ita etiam in puero Jesu profectum sapientiæ & gratiæ, rationem ætatis humanæ non excessisse, ut vera humanitas probaretur. Et hæc exinanitio qualis fuerit, inde aliquomodo cogitari poterit, quod Johannes dicit: erat plenus gratia. Et Paulus Col. 2. v. 3. Omnes thesauri sapientiæ & scientiæ in ipso fuerunt. Et tamen juxta mensuram ætatis, Lucas dicit, profecisse in ipso sapientiam & gratiam. Et ad hanc sententiam Paulus videtur alludere Eph. 4. v. 13. Occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filii Dei, in virum adultum, in mensura ætatis plenitudinis Christi.

Quòd verò Lucas addit, (*erat subditus parentibus*) ad externas operationes attinet. Et observetur vocabulum *ὑποτασσομένους*, quo summa exinanitio exprimitur. Significat enim, externas operationes alterius superioris dominio & imperio gubernari. Tribuitur enim servis, liberis, uxoribus & subditis, qui à dominis mandata accipiunt, & ea exequuntur. Syrus ita reddidit, ut fermè diceret: Erat servus eorum, ab *כַּדָּבָר*, ministrans eis. Certum igitur est ex hoc loco, parentes sæpè aliquid negotii vel laboris puero Jesu mandasse, quòd ipse obediens exequutus sit. Et ex hoc vocabulo veteres rectè collegerunt, quid fecerit Jesus, seu quibus actionibus occupatus fuerit ante trigésimum annum. Ministerium enim nondum incoarat, & literas non didicit, Joan. 7. v. 15. Nec putandum est, quòd ignavo otio vitam traduxerit. Basilus igitur in asceticis c. 4. inquit: In prima ætate parentibus subditus, quemlibet laborem corporeum humiliter & obedienter sustinuit. Cum enim homines illi essent, iusti quidem ac pii, egeni tamè & rebus necessariis non abundantes, teste præsepi, quod venerando partui inservivit, meritò laboribus corporis assiduis dediti erant, necessaria vitæ sibi inde quaerentes. Jesus autem subditus & obediens illis omnino, etiam simul perferendo labores, subjectionem & obedientiam declarabat. Hæc Basilus. Iustinus in Tryphone affirmat, Jesum fabricandis jugis & aratris usque ad 30. annum occupatum fuisse. Nec solis conjecturis veterum hæc sententia nititur; Sed Nazarethani, quibus genus vitæ, in quo Jesus ante incoationem ministerii vixit, extrà dubitationem notissimum fuit, non tantum fabri filium ipsum appellant, Matth. 13, 55. sed & Marc. 6. v. 2. dicunt: Unde huic, quòd per manus ejus miracula fiunt? Nonne hic est ὁ τέκτων faber ille? Et observetur, quòd mentionem faciunt manuum. Mirantur enim, & in eo scandalizantur, quòd per illas manus talia miracula, quæ divinam virtutem declarant, edantur, quas ante.

N

ante.

antebiennium viderant opera fabrilia tractare. Et inde potest colligi, quomodo ante annum trigessimum, licet aliquos divinitatis radios ostendebat, cum proficeret sapientia & gratia apud Deum, & apud homines; tamen propter adjunctam summam exinanitionem contemptus fuerit. Nam quando secundo anno ministerii sui non amplius tractat fabrilia, sed clarissime fulget miraculis, & ita docet, ut Nazarethani sapientiam doctrinæ ejus admirari cogantur; tamen quia viderant vulgare illud & humilimum vitæ genus, in quo antea versatus fuerat, ita offenduntur, ut propter incredulitatem ipsorum nulla miracula in patria edere posset. Imò cum primo anno ministerii sui, in synagoga ipsorum incipit docere, volunt eum de rupe præcipitare, quòd faber munus docendi quasi seditiosè invadere videatur. Illi igitur, qui educationem ipsius & genus vitæ, in quo ante annum trigessimum versatus fuit, viderunt, certissimi hujus rei testes esse possunt.

Præbet igitur illa historia, præter descriptionem exinanitionis & formæ servi, etiam hanc doctrinam, quòd obedientiam liberorum erga parentes ita Jesus voluerit sanctificare: ut illo tam eximio exemplo obedientiæ filii Dei, erga matrem & curatorem fabrum, reliquis liberis obedientia erga parentes magis dulcesceret. Item, quòd sudorem vultus, qui Adamo propter peccatum, Gen. 3. v. 16. impositus est, Jesus etiam in se reciperet: ut ita laborem manuum & sudorem vultus sanctificaret. Tempore verò ministerii non manibus tractavit fabrilia, nec labore manuum quæsivit victum: sed ea, quæ ad ministerium pertinebant, curavit, & ex elemosynis, quæ conferebantur, vixit, Luc. 8. vers. 3. Imò cum discipulos quotidiana institutione ad Apostolatam formandos susceperat, noluit eos amplius manuum laboribus occupari. Et hoc, propter Anabaptistas, observandum est.

Vocabulum etiam τέκτων à Græcis interpretibus redditum est pro Ebraico Harasch: quod in genere significat, operas manuarum exercere. Hinc dicitur τέκτων σιδήρεος, 1. Reg. 13. vers. 19. & Esa. 44. v. 12. χαλκῆς, 3. Reg. 7. v. 14. lapidum, 2. Reg. 5. v. 11. Lignorum verò τέκτων vocatur, 2. Reg. 5. v. 11. & 4. Reg. 12. v. 11. Isa. 44. v. 13. & 1. Par. 14. v. 1. οἰκοδομῆς parietum & faber lignorum. Et in hac significatione in hac historia accipitur: licet Hilarius de mulcendo ferro alicubi allegoriam texat.

Et hoc est, quod Lucas præcipuè notare voluit, quòd scilicet puer Jesus non apud templum, ut Samuel, inter Doctores, qui absque dubio talem puerum libenter apud se retinuisent, educatus fuit: nec apud Phariseos, ut Paulus ad pedes Gamalielis: nec in deserto apud Essæos, quæ educatio aliquid humanæ auctoritatis ipsi addere potuisset videretur. Sed quòd educari voluit in œconomia, & quidem Josephi fabri, œconomia vulgari, plebeja & pauperi, in vico obscuro & contempto Nazareth: quæ omnia ratione exinanitionis conveniunt, ut doctrinæ & officii ipsius auctoritas non ab humanis præsidis, sed à solis divinis testimoniis penderet. Et quidem

statum œconomicum hac sua educatione voluit confirmare & sanctificare.

Et tantum de vita Christi usque ad annum trigessimum ex Evangelistarum scriptis colligere possumus. Et quia Spiritus sanctus pauca hæc, ad informationem fidei & ædificationem Ecclesiæ, sufficere judicavit, rejectis itaque aliis confictis narrationibus hisce contenti sumus. Sed priusquam hunc locum concludamus de illa sententia: (*Profecit sapientia, & gratia apud Deum & homines,*) de qua varia disputata sunt, & pauca quædam annotabimus. Sobria enim & xplicatio aliquid lucis potest afferre ad illustrandam doctrinam de incarnatione, sive de personali unionem duarum naturarum in Christo. Manifestum autem est illud, quod scribitur: (*crevisse; & quod corroboratus est spiritu; quodq; profecit sapientia & gratia,*) pertinere non ad divinam, sed ad humanam naturam in Christo, seu respectu humanæ naturæ dici. Divinitati enim augmentum seu profectum tribuere, blasphemum est. Et Lucas idè hæc conjungit: (*Puer Jesus crescebat & corroborabatur:*) & postea, ubi de profectu loquitur, in medio ponit ἡλικίαν, ut ostendat, ad quam naturam referenda hæc sint. Quomodo verò humana natura in Christo corroborata fuerit spiritu, & profecerit sapientia & gratia, veteres plerique ita explicant. Quia plenus fuit sapientia, Luc. 2. v. 40. ante annum duodecimum, & plenus gratia, quando verbum caro factum est, Joh. 1. v. 14. Sentiant igitur ipsum profecisse, non quòd plenitudini aliquid accesserit: sed dici hoc secundum effectus, quòd scilicet plenitudo illa nec statim, nec semper, in assumpta natura & per eam, illustribus ostensionibus se exeruerit; sed inenarrabili exinanitione testata & occultata fuerit: subinde tamen magis magisque cœperit se manifestare. Et hoc sit proficere, sicut Cyrillus inquit: Quia juxta mensuram ætatis corporea, natura divina sapientiam propriam revelabat. Et Nazianzeni sententia est: Dicitur proficere secundum humanam naturam: non quòd suscipiat augmentum divina sapientia, quæ ab initio fuit perfecta, sed ex eo, quòd paulatim manifestabatur. Scholastici verò disputant, de habitibus sapientiæ & gratiæ, animæ in humana natura Christi, in fulis, quos, propter personalem cum divinitate unionem, contendunt, ab initio conceptionis perfectas fuisse, qui in effectibus subinde magis magisque se manifestarint. Thomas subtilius adhuc disputat de intellectu passibili, & de habitibus acquisitis; quòd secundum scientiam acquisitam sive experimentalem profecerit. Sicut Ebr. 5. v. 8. scriptum est: Didicit ex his, quæ passus est, obedientiam. Et ita ab illis hic profectus refertur ad externam speciem: non quòd Christus in humana sua natura aliquid profecerit, sed quòd reliquis hominibus per manifestationem hoc apparuerit. Quia verò Lucas dicit: (*Profecit & apud Deum & apud homines.*) Non autem dici potest, plenitudinem sapientiæ & gratiæ ita latuisse in Christo, ut progressu ætatis, non hominibus tantum, sed ipsi etiam Deo manifestanda fuerit: Idè ex recentioribus quidam ita disputant: Humanam naturam in Christo non statim ab incarnatione habuisse

abun-

abundantiam & plenitudinem omnium donorum. Verus enim homo fuit, & omnes humanas infirmitates, excepto peccato, non necessitatem naturæ, sicut nos, sed propria voluntate suscepit: ut per omnia fratribus similis esset, excepto peccato. Sentiant ergo, Christum, secundum animam, profecisse sapientia & gratia, nec in apparentia, sed re vera factam humanæ naturæ in Christo accessionem sapientia.

Diligenter autem cavendum est, ne in explicanda obscura hac quæstione aliquid derogetur unioni personali duarum naturarum in Christo: quod veteres sollicitè in hac disputatione observasse, videmus. Ex vera igitur descriptione incarnationis & exinanitionis sumi potest simplicissima explicatio. Incarnatio enim est unio duarum naturarum, in persona Christi. Non sicut Deus habitat in credentibus.

Nec satis est ad personalem unionem, quod divinitas inseparabiliter habitat in Christo: ita enim habitat in sanctis angelis, & in nobis in futura vita inseparabiliter habitabit, quando Deus erit omnia in omnibus: Sed Paulus omnium planissime, describit unionem personalem, quod scilicet tota plenitudo divinitatis habitat, in Christo *σωματικώς*, hoc est, personaliter, in humana natura Christi. Non enim dici potest, in divinitate habitare plenitudinem divinitatis. Ergo, in assumpta natura plenitudinem illam divinitatis personaliter habitare, sentit Paulus. Et veteres similitudine ferri igniti hanc sententiam simplicissime declararunt. Sicut enim ignis undique miscetur ferro, ut nulla pars ferri ex parte sit ignis; ita archissimo fœdere, in Christo copulatae sunt duæ naturæ. Non igitur dicendum est, humanam naturam in Christo aliquando vacuam & inanem fuisse: cum Scriptura ei tribuat totam divinitatis plenitudinem, ab ipsa incarnatione, Luc. 2. v. 40. Joan. 1. v. 14. Col. 2. v. 9. Sed huic plenitudini accedit exinanitio: quæ non talis fuit, quasi humana natura in Christo vacua aliquando & inanis fuisset, seu expers plenitudinis divinitatis; hoc enim revera esset tollere personalem unionem: Sed Paulus exinanitionem simplicissime ita describit, 2. Cor. 8. v. 9. *πλεσις ὧν, ἐπιώχουσε* dives existens, pauperem se gessit. Plenitudinem igitur divinitatis in humana natura non statim exeruit, sed assumtis nostris infirmitatibus eam texit, non superficialiter coram hominibus tantum, sed tam profundè, ut etiam coram Deo esset humiliatio & exinanitio. Quæ non fuit ociosa dissimulatio coram hominibus tantum, sed fuit seria humiliatio Mediatoris coram æterno patre, Phil. 2. v. 6. ut ita, expiatis peccatis superbiæ nostræ, promereretur, ut nos ipsius paupertate ditesceremus.

Qualis verò fuerit profundissima illa exinanitio, cum Deo omnia abscondita sint manifestissima, nec intelligi, nec cogitari potest. Et nobis sufficit scire, fuisse immensam & impercru-

tabilem exinanitionem & humiliationem Mediatoris coram æterno Patre. Non enim leviter facta est expiatio peccatorum nostrorum. Ita si intelligatur sapientia & gratia de ea, quæ divinitatis est propria, & personaliter unita est assumptæ naturæ, certum est, eam in Christo incarnato non crevisse vel auctam fuisse. Sed profectus ita intelligendus est, quod plenitudo illa divinitatis radios, subinde magis magisque illustres, in assumpta humana natura & per eam, exeruerit. Atquæ hæc est veterum interpretatio, & in hanc sententiam Damascenus, l. 3. prolixè disputat. Nestorianum esse, fingere, sapientiam & gratiam in Christo, subinde accessionem & additionem suscepisse.

Quia verò, præter hanc divinitatis sapientiam, etiam humana quædam infusa seu creata sapientia Christo, ut homini, tribuenda est; ne, juxta Apollinaris opinionem, divinitas loco animæ rationalis carni Christi fuisset, existimetur: Scholastici igitur disputant, dotes illas creatas, quoad habitum infusos, ab initio cœceptionis, in anima Christi, cui ipsa divinitas personaliter unita est, perfectas fuisse, nec crevisse: sed profectum referendum ad actus, qui subinde illustriores inde prodierint. Et hæc sententia inde etiam magnum robur accipit, quia pars corruptionis originalis est, quod nostræ animæ vacuæ, inanes, spoliata & destituta spiritualibus illis donis nascuntur: & imperfectio donorum illorum in nobis non carer peccato.

Quia verò in similitudine hominum filius Dei factus, & *σχηματι* ut homo inveniri voluit, ut, excepto peccato, per omnia fratribus similis esset: videtur quibusdam non impium, aut à fide alienum esse, dicere, dotes illas creatas, sive habitus infusos, progressu ætatis crevisse in anima Christi. Et hoc existimant verba Lucae innuere, (quod profecerit sapientia & gratia coram Deo & coram hominibus, more quidem aliorum hominum: sed tamen sine peccato, & supra modum humanum. Erat enim persona Deus & homo, qui non novit peccatum. Et Lucas quidem eadem phrasi de Johanne & de Christo utitur, cum inquit: (corroborabatur spiritu.) Et de Samuele etiam 1. Reg. 2. vers. 26. Scriptura eodem ferme modo loquitur: Samuel proficendo crescebat, & erat bonus tam apud Deum quam apud homines. Omnino tamen statuenda est differentia inter profectum Christi, Johannis, & Samuelis: ut salva maneat excellentia & prærogativa Christi, præcipuè verò hypostatica unio divinæ & humanæ naturæ in persona Christi. Et amplectenda est simplicissima sententia, quæ ad consolationem & ad ædificationem accommodari possit, ut utilis sit.

✠ (o) ✠

CAPUT XVI.

CONTINENS HISTORIAM DE VOCATIONE BAPTISTÆ, DE INITIO, PROGRESSU, ET SUCCESSU PRÆDICATIONIS, ET BAPTISMI IPSIUS, USQUE AD BAPTISMUM CHRISTI,

Matth. 3. Marc. 1. Luc. 3.

RATIO ORDINIS.

Attenu ordine ea persecuti sumus, quæ in historia Evangelica præcedunt incoationem publici ministerii Baptistæ & Christi. Et quia Baptista missus fuit, ut suo ministerio viam præpararet, priusquam Christus manifestaretur, ac suum ministerium publicè auspicaretur. Rectè itaque hac historia præcedentibus subjungitur, & inaugurationi Christi præmittitur. Quia verò Marcus in hac historia initium ponit Evangelii Christi, quidam hinc quasi novum librum ordiuntur. Sunt etiam, qui initium ministerii Christi ponunt in baptismo Joannis, propterea quod Petrus Act. 1. v. 22. inquit: Jesum ministerium suum incepisse à baptismo Joannis, usque ad diem assumptionis. Sed sensus est, sicut Petrus ipse explicat, Act. 10. v. 37. prædicationem de exhibitio Messia, cœpisse quidem in baptismo Joannis, ipsum verò Jesum unctum spiritu, (quod factum est, cum à Joanne in Jordane baptizaretur,)

post baptismum Joannis cœpisse facere & docere. Quia igitur simplici & certa ratione, quam res ipsa monstrant, libros Harmoniæ Evangelicæ ita distribuere constitutum, ut singulorum ministerii Christi annorum actus singuli tribuantur libri. Cumque primus libere ea complectatur, quæ in Evangelica historia publicam illam incoationem ministerii Christi præcesserunt. Et primus annus ministerii Christi rectè incoetur ab illa historia, quando in Jordane Christus baptizatus, & Spiritu sancto unctus, missus est ad prædicandum, Isai. 61. v. 1. Act. 10. v. 37. Ad ea igitur quæ publicam incoationem ministerii præcesserunt, pertinet etiam hæc historia de incoatione & progressu ministerii Baptistæ, donec Christus venit petens à Joanne baptizari. Atque ita juxta nostram distributionem ad primum librum hæc historia pertinet, ut sequens liber, qui ordine secundus est, contineat incoationem & acta primi anni ministerii Christi.

HISTORIA, DE INITIO, ET PROGRESSU MINISTERII BAPTISTÆ, Matth. 3.

Marc. 1. Luc. 3.

MATTH. 3.

1. Ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἄρχεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, κηρυσσών ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας,
2. καὶ λέγων· μετανοεῖτε ἡγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν ἑβραίων.
3. Οὗτος γὰρ ὄντιν ὁ ῥηθεὶς ἐπὶ Ἰσαΐαις ὁ προφήτης, λέγοντος· φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· Ἐτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.
4. Αὐτός ἦ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ὡς τρίχων κάμηλων, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφυῖν αὐτοῦ· ἡ δὲ τροφή αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἀγρίον.
5. Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περὶ χωρὸς Ἰορδάνου.
6. Καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῳ ὑπὸ αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.
7. Ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους εἰπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς· Γεννημαῖα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ὡς τῆς μελλούσης ὀργῆς;
8. Ποίσατε ἂν καρπὸς ἀξίος τῆς μετανοίας.
9. Καὶ μὴ δοξήτε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς· Πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δυνατὸς ὁ Θεὸς ἐκ τῶν λίθων τῶν τετῶν ἐγείρει τέκνα τῷ Ἀβραάμ.
10. Ἦδη δὲ καὶ αἴζηται πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων καὶ ταῦτα· πᾶν ἂν δένδρον μὴ ποιεῖν καρπὸν καλοῦ, ἐκκόπεται, καὶ εἰς πυρὸς βάλλεται.

1. In diebus illis accedit Johannes Baptista predicans in deserto Judææ.
2. Dicens: penitentiam agite vite prioris, in propinquo est enim regnum colorum.
3. Nam hic est ille, de quo dixit Isaias Propheta, qui ait: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.
4. Ipse verò Joannes habebat indumentum suum è pilis camelorum, & Zonam pelliceam circum lumbos suos: Porro cibus illius erant locuste & mel sylvestre.
5. Tunc egressa ad illum Hierosolyma, & tota Judæa, totaque regio undique finitima Jordani.
6. Et baptizabantur in Jordane ab illo, confitentes peccata sua.
7. Cum vidisset autem multos ex Phariseis & Sadduceis venientes ad baptismum suum, dixit illis: Progenies viperarum, quis vobis submonstravit, ut fugeris à ventura ira?
8. Facite igitur fructus qui deceant penitentiam.
9. Et ne stis hac mente, ut dicatis intra vos ipsos: Patrem habemus Abraham: dico enim vobis, quod possit Deus facere, ut ex lapidibus his filii surgant Abrahamo.
10. Jam verò & securis ad radicem arborum posita est. Omnis igitur arbor, qua non facit fructum bonum, exciditur, & in ignem mittitur.

11. Eyw